

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Řecká mytologie a spravedlnost

Zřejmě jedním z nejstarších doložených zájmů o spravedlnost je řecká mytologie. Poprvé se v ní jemně akcentuje rozdíl mezi spravedlností a právem. Řecká mytologie se vyvíjela relativně nezávisle na mýtech a víře starého Egypta, jakož i Izraele, které ovšem v pozdějších dobách byly sjednoceny pod nadvládou Říma.

Zřejmě jedním z nejstarších doložených zájmů o spravedlnost je řecká mytologie. Poprvé se v ní jemně akcentuje rozdíl mezi spravedlností a právem. Řecká mytologie se vyvíjela relativně nezávisle na mýtech a víře starého Egypta, jakož i Izraele, které ovšem v pozdějších dobách byly sjednoceny pod nadvládou Říma.

Nalézáme postavu bohyně Diké. Její matkou byla bohyně Themis, představující právo (či dříve - historicky i fakticky - zákonný pořádek). Zeus, její otec a vládce všech lidí i bohů, ve spojení s Themis dává život třem sestrám, tzv. Hórám, bohyním ročních období ztělesňujících nejen růst a rozkvět v přírodě, plné zralosti a krásy, ale především zákonité střídání těchto období, které je neměnné a neomylné: Eunomiá, Diké a Eirené. Eunomiá je zákonný řád, znamená systém a stálost, skutečně platné uspořádání světa. Eirené přináší mír a klid pramenící ze spokojenosti. Diké, její jasnozřivá sestra, představuje spravedlnost, potažmo i právo, a jako taková udržuje soužití lidí a bohů ve formě, jakou vytvořila Themis. V jejím jménu je už obsažena závaznost, neboť „Diké odvozeno od deiknumi“ je překládáno ve smyslu ukázat, dávat návod, tedy návod, který je do značné míry závazkem. Podle zásady rovnosti vystupuje proti každé zásadě-bohyni opačný princip.

Proti zákonnému řádu (Eunomiá) vystupuje absence zákonného řádu Dysnomiá, proti klidu spor (tedy proti Eirené Amfilofiá) a proti Diké, jako spravedlnosti a právu, stojí Léthé, tedy věčné zapomnění. Diké musí neustále bojovat o přežití, aby svět neupadl do noci a zatracení. Někdy je proti Diké přímo stavěna bohyně Adikia (bezprávi a nespravedlnost), ovšem vzhledem k tomu, že by to také měla být její sestra (ovšem měly by být jen výše jmenované tři, nikoliv čtyři), se zdá, že se jedná o pozdější „vynález“ Řeků a skutečným opakem Diké je původní Léthé - věčné zapomnění. V tomto obraze nalezneme vysokou symboličnost.

Zde je poukázáno na fakt, že právo, spravedlnost vycházející z řádu není něčím přirozeným, co lze kdykoliv kdekoliv nalézt a bez předchozího vývoje aplikovat. Ono „věčné zapomnění“ k nám promlouvá hlubokým filozofickým poselstvím o nutnosti historie a kontinuity existence, která udržuje v chodu spravedlnost, morálku atd. Pokud zapomeneme na principy spravedlnosti, budované po staletí, pak zvítězí Léthé a to by byl konec lidské kultury, konec lidskosti vůbec. I proto je natolik důležité stále vyzdvihovat historický vývoj pohledu na spravedlnost, protože bez něj by žádná spravedlnost neexistovala.

Diké byla vždy se svojí matkou Themidou po boku mocného Dia, když vykonával svoji soudcovskou moc. Themida zde stála jako ztělesnění zákonného pořádku (zákonosti jako takové) a Diké jako spravedlnost. Řekové zřejmě již poznali, že spravedlnost a zákonný pořádek nebývají totéž. U Římanů, již důsledných právníků, Diké a Themis splynuly v jedinou bohyni spravedlnosti a práva Justitii. Bylo by však hlubokým omylem se domnívat, že atributy „dnešní Justitie“ pocházející z Říma jsou původní - meč a váhy měla jako své symboly již řecká Themida! Nutno dodat, že spravedlnost byla skutečně řeckým bohům vlastní. Z mého pohledu jsou významné dva další příklady: Moiry a

Thanatos. Moiry jsou pozoruhodně také dcerami Dia a Themidy (stejně jako Hóry) a nejednou byly zaměňovány.

Ale Řecko se nemýlilo rádo - proto ihned odlišilo tyto trojčata takříkajíc „na první pohled“. Moiry mají oproti mladistvým Hórám podobu stařen a snad ne náhodou připomínají naše „české Sudičky“. Moiry byly údajně tři - Klóthó, Lachesis a Atropos. Klóthó nit lidského života rozprádala, Lachesis ji předla a dále rozvíjela a Atropos ji přestřihovala. Vše, co Moiry „upředou“ je dávno předurčeno, ony pouze pracují s látkou - obrazně ve stylu Moir: Moiry dostanou klubíčko našeho osudu, v němž je již vše předem dáno a osud jen rozplétají tak, jak jde lidský život. Ovšem nejen osudu lidského, Řekové mysleli na úplnou spravedlnost, proto i bohové mají svoje osudy a nemohou je nijak aktivně změnit, stejně jako smrtelníci. V tom jsou si všichni rovni.

Druhý případ je stejně zřetelný: Thanatos - bůh smrti a sama smrt, syn bohyně Nykty a boha věčné temnoty Tartara. Den smrti každého člověka je určen osudem a Thanatos má takříkajíc jen „výkonnou moc“, kdy tehdy bere duši člověka a odnáší ji do podsvětí Hádovi (je tedy absurdně vykonavatelem rozkazu, který nikdo nedal). Měří všem stejně, zcela spravedlivě - nadejde-li jejich čas, předem určený, dostaví se Thanatos, aby je „převedl na druhý břeh“. Lze tedy říci, že u Řeků provází spravedlnost každého člověka od kolébky až po hrob. Nikdo není odpovědný za osud člověka - ten je jednoduše předem dán a je chápán jako spravedlivý, snad již proto, že nikdo neví, kdy nadejde „jeho čas“.

Mezi první známá díla o spravedlnosti v Řecku je nepochybně třeba upozornit na Platóna, jako autora díla „Ústava neboli O spravedlnosti“. Tato kniha byla psána v letech 389 - 369 př. n.l. Nejdříve je připomínána definice spravedlnosti podle básníka Simónida: „mluvit pravdu a dávat každému, co jsme mu dlužni“. Platón však nevěří ve správnost této definice, neboť by nás nutila škodit nepřátelům a činit je tak horšími a ještě nespravedlivějšími. Stejně zamítá i definici sofistů Thrasymacha, pro něhož „spravedlivé“ je to, co je výhodné pro silnějšího. Zřejmě o jistou dobu dříve vzniká pojem „nomos“ jako spravedlivý zákon. Nomos původně znamenalo pastvinu, je to výraz příbuzný od slova „nemó“ (uděluji, přiděluji). Toto rozdělování pozemků probíhalo při veřejném shromáždění na místě k tomu vyhraněnému - pro obojí je výraz „agora“.

Původně nomos neznamenal zákon, ale agorou schválený rozsudek, jeho podstatou nebyl příkaz. Bylo to spravedlivé přidělení statků k obživě, z čehož se později u Aristotela stejně jako u Římanů vyvinula tzv. iustitia distributiva (distributivní spravedlnost, tedy rozdělovací, též geometrická. Při distributivní spravedlnosti se rozdělují počty, odměny, peníze atd. a to podle různých hledisek osobních hodnot. Například pro demokrata může být takovou osobní hodnotou svoboda. Rozděluje se však geometrickou řadou, tedy například občané s vyšším majetkem platí sice vyšší daně, ale na druhé straně obdrží větší práva. Oproti distributivní spravedlnosti stojí spravedlnost komutativní (=vyrovnávací, opravná, diortotická, směnná, ekvivalentní, aritmetická).

Tento druh spravedlnosti není závislý na postavení osob ve společnosti, ale jeho cílem je dosažení ekvivalence, tedy například při prodeji-koupi zajištění přiměřené protihodnoty nebo napravení spáchané krivdy atd. Tyto dva druhy spravedlnosti zařazuje Aristoteles do tzv. etické spravedlnosti (někdy též materiální) a vedle ní stojí ještě spravedlnost zákonná (legální). Ta se domnívá, že „vše zákonné je i spravedlivé“. Zde názorně vidíme, jak lze dokonce i spravedlnost rozdělovat do mnoha druhů a i staří Řekové si toho byli vědomi. Kéž bychom za těch více než 2000 let mohli s jistotou prohlásit, že právě výše zmíněná „legální spravedlnost“ je tou jedinou cestou, tou, které se držíme, a která je nezpochybnitelně ta jediná, v níž dnes věříme a máme ji empiricky ověřenu... Ale na to si asi budeme muset ještě pár let počkat (snad ne tak dlouho, jako od dob Aristotelových k dnešku).

Další články:

- [Platformová práce](#)
- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)
- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)
- [Systémová podjatost ve správním řízení aneb požadavek na překročení nadkritické míry rizika systémové podjatosti](#)
- [Daňová ztráta a její vliv na lhůtu pro stanovení daně](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Holdingové struktury a odpovědnost mateřské společnosti](#)
- [Několik poznámek z pera Nejvyššího soudu k nemocem z povolání a důkazní nouzi](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Pacht závodu a zákaz přenechání věci třetí osobě](#)